
Impact and role of national/ethnic minorities in the Middle East and Georgia

Madona Gogitidze

Batumi Shota Rustaveli State University
Department of Oriental Studies
Georgia, Batumi
madona.makaradze@bsu.edu.ge

Abstract

The study of population changes and ethnic composition is one of the most important issues for analyzing the political or socio-economic situation of the modern era. It is especially relevant for countries where ethnic diversity is characteristic.

Since the 1990s, the political and economic crisis has been exacerbated by major events in the world, leading to ethnic conflict in some countries. Since the 19th century, the European part of the great states has been doing its utmost to address the ethnic problems that have emerged as a result of the national liberation movement and skirmishes.

The national/ethnic diversity characteristic of Georgia is rare for such small and small countries. This is a characteristic of the country's wealth and chance for integration into a diverse world.

Keywords: Middle East and Georgia

ეროვნული/ეთნიკური უმცირესობების გავლენა და როლი ახლო აღმოსავლეთსა და საქართველოში

მადონა გოგიტიძე

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
აღმოსავლეთმცოდნეობის დეპარტამენტი
საქართველო, ბათუმი
madona.makaradze@bsu.edu.ge

აბსტრაქტი

XX საუკუნე ისტორიაში შევიდა, როგორც ორი მსოფლიო ომის საუკუნე, გასულ ასწლეულში კაცობრიობა „ცივ ომშიც“ დაუპირისპირდა ერთმანეთს. ამ მასშტაბური მოვლენების შედეგად საუკუნის უკანასკნელ ათწლეულში ჩამოყალიბებულმა მსოფლიოს ახალმა წესრიგმა ბიძგი მისცა XXI საუკუნის დასაწყისში, ახალი პოლიტიკური და ეკონომიკური რეალობის შექმნას.

საკვანძო სიტყვები: ახლო აღმოსავლეთი და საქართველო

მსჯელობა

XX საუკუნის ბოლოს ნათელი გახდა, რომ ცივ ომს ადგილი უნდა დაეთმო დამაბულობის განმუხტვისათვის. მეორე ათასწლეულის დამლევს, საერთაშორისო ურთიერთობების სტრატეგიაში მთავარი ადგილი დაიკავა განმუხტვის პრობლემებმა. XXI საუკუნის დასაწყისში საერთაშორისო ურთიერთობებში შექმნილი

ახალი პირობები ხელს უწყობენ მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონში დამაბულობის განმუხტვის ატმოსფეროს წარმოშობას (მენტემაშვილი ალ, 2005:10).

ახლო აღმოსავლეთის რეგიონი სტრატეგიული მნიშვნელობის ტერიტორიაა. თავისი რეგიონული მოთამაშეებითა და მათ შორის ურთიერთობებით, ასევე დიდ სახელმწიფოთა ინტერესების გადაკვეთის გათვალისწინებით საკმაოდ რთულ ფენომენს წარმოადგენს. ახლო აღმოსავლეთი არც მანამდე გამოირჩეოდა სტაბილურობით, მაგრამ რაც ახლა ამ რეგიონში ხდება, აშკარად უკავშირდება საერთაშორისო ასპარეზზე მომხდარ ცვლილებებს. XX საუკუნის მეორე ნახევრიდან იწყება დაპირისპირებები დიდ სახელმწიფოთა შორის ძალთა პოლიტიკური ბალანსის შესანარჩუნებლად. ამ პროცესში ახლო აღმოსავლეთი რელიგიური ფუნდამენტალიზმის კერებით, წარმოადგენს ცხელ წერტილს, თავისი ენერგორესურსებითა და სატრანზიტო მდებარეობითა და, რომლითაც დაინტერესებულია აშშ, რუსეთი და ასევე, სხვა დიდი თუ პატარა სახელმწიფო. ამასთან, ძალზე მწვავედ დგას ახლო აღმოსავლეთში ეთნიკურ ქურთთა სახელმწიფოებრიობის საკითხი და მათი ბრძოლა დამოუკიდებლობის მოსაპოვებლად. რეგიონული კონფლიქტებით გამოწვეულ ქაოსურ მდგომარეობაში, ახლო აღმოსავლეთის რეგიონი და მთელი მსოფლიო, შესაძლოა, ახალი სახელმწიფოს შექმნის რეალობის წინაშე დადგეს. სამხედრო-პოლიტიკური თვალსაზრისით, რეგიონის სახელმწიფოებს შორის ძალიან დიდი განსხვავებაა. ერთდროულად თანაარსებობენ ჩრდილო-

---

ატლანტიკური ალიანსის, ნატოს წევრი რამდენიმე ქვეყანა, რუსეთის ფედერაცია და ირანის ისლამური რესპუბლიკა (<Users/user/20191104.pdf>).

XX-XXI საუკუნეთა მიჯნაზე დამაბულობა და კონფლიქტების არეალი ახლო აღმოსავლეთში კიდევ უფრო გაფართოვდა, რასაც თავის მხრივ ეთნიკურმა მრავალფეროვნებამაც მისცა გასაქანი.

XX საუკუნის 90-იანი წლების შემდეგ მსოფლიოში მიმდინარე უმნიშვნელოვანეს მოვლენებთან ერთად გამძაფრდა პოლიტიკური და ეკონომიკური კრიზისი, რასაც ზოგიერთ ქვეყანაში მოჰყვა ეთნიკური დაპირისპირება. განსაკუთრებით ეს შეიძლება ითქვას პოსტსაბჭოთა სივრცის ქვეყნებზე. რეგიონში არსებული ეთნიკური მრავალფეროვნება სხვადასხვა ძალების მიერ გამოყენებული იქნა საკუთარი მიზნებისთვის. შესაბამისად წარმოიქმნა ეთნიკური დაპირისპირების რამდენიმე კერა, გახშირდა იძულებითი მიგრაციები, რამაც იმოქმედა რეგიონის ეთნოდემოგრაფიულ სტრუქტურაზე (www.pmmg.org.ge).

ახლო აღმოსავლეთის იმ ეთნოსთა შორის, რომელთაც სახელმწიფოებრიობა არ გააჩნიათ, ყველაზე მრავალრიცხოვანი არიან ქურთები. ქურთისტანს უწოდებენ ახლო აღმოსავლეთში მდებარე მთიან მხარეს, რომელიც დაახლოებით 350 ათას კვ. კილომეტრს ფარავს. ესაზღვრება ირანის, თურქეთის, სირიისა და ერაყის ტერიტორიები. ამ მთიან მხარეში უხსოვარი დროიდან მოსახლე ქურთები XX საუკუნის მეორე დეკადამდე შერეულად ცხოვრობდნენ სომხებთან და

თურქებთან ერთად. მათ ადრე მიიღეს ისლამი. ქურთების ზუსტი რაოდენობა უცნობია. XX საუკუნის ბოლოს მათ რიცხვს 27 მილიონ ადამიანამდე ვარაუდობდნენ. მიუხედავად იმისა, რომ ქურთები ხშირად მოიხსენიებენ ისტორიულ ქრონიკებში, ხოლო „ქურთ-ისტანი“ მდგრადი გეოგრაფიული ტერმინია, მათ არასდროს შეუქმნიათ უმაღლესი დონის პოლიტიკური ერთეული - სახელმწიფო. ქურთებისთვის ამჟამად ისევ სერიოზულ პრობლემად რჩება მათი დანაწილება რამდენიმე ქვეყანაში (**გაჩეჩილაძე, 2011:298**).

ეთნიკურ ჯგუფებთან სახელმწიფოს დამოკიდებულება ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებიდან განსაკუთრებით თურქეთში იწვევს ყურადღებას, როცა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მეთაურმა მუსტაფა ქემალ ათათურქმა ძირითადი პრინციპების ჩამოყალიბება-გამოქვეყნება დაიწყო. იგი ნაციონალიზმის პრინციპის საშუალებით ფიქრობდა თურქი ერის ერთიანობის დაცვას და მიზნად ისახავდა თურქეთში მცხოვრები სხვადასხვა ეროვნების ხალხთა კონგლომერაციას და თურქი ერის ჩამოყალიბებას (**მაკარაძე, 2019:49**).

ზოგადად შეიძლება ითქვას, რომ XVII საუკუნიდან ნაციონალიზმი ევროპული პოლიტიკური სისტემის ქვაკუთხედად იქცა, როდესაც სხვადასხვა მახასიათებლების (ენა, რელიგია, თვითშეგნება) მქონე ადამიანებმა დაიწყეს თავის დაკავშირება კონკრეტულ ტერიტორიასთან. ნაციონალიზმის კვალდაკვალ დასავლეთის ქვეყნებში ეროვნება ძირითადად მოქალაქეობით განისაზღვრება. XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან ნაციონა-

---

ლიზმის იდეები ახლო აღმოსავლეთშიც იწყებს გავრცელებას. XIX საუკუნის ბოლოს და XX საუკუნის დასაწყისში ერთდროულად ჩნდება თურქული, არაბული, ირანული, სომხური და ებრაული ტერიტორიული ნაციონალიზმი (**გაჩეჩილაძე, 2011:297**). ახლო აღმოსავლეთში განვითარებული მოვლენები ცხადყოფს, რომ ეთნოკონფესიური დაპირისპირება დემოგრაფიულ ცვლებებს იწვევს.

მთელი XIX საუკუნის მანძილზე დიდ სახელმწიფოთა ევროპული ნაწილი ყოველ ღონეს ხმარობდა გადაეჭრა ის ეთნიკური პრობლემები, რომლებიც აღმოცენდნენ როგორც ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის და შეიადარებული კონფლიქტების შედეგად. ამასთან ეთნიკური ერთობების გამიჯვნის ძირითადი პრინციპები - სტატუს კვოს გარანტი - დიდი ქვეყნებისათვის, მთელი ამ დროის მანძილზე რჩებოდა პირველ რიგში დინასტიური და რელიგიური პრინციპები, მეორე გეოგრაფიული და ისტორიული ფაქტორები და ბოლო ლინგვისტურ-კულტურული და ისტორიული ფაქტორები (**მენტეშაშვილი, 2005:10-12**).

მოსახლეობის რაოდენობრივი ცვლილებებისა და ეთნიკური შემადგენლობის კვლევა თანამედროვე პერიოდის პოლიტიკური თუ სოციალურ-ეკონომიკური სიტუაციის გასაანალიზებლად ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია. იგი განსაკუთრებით აქტუალურია ისეთი ქვეყნებისათვის, სადაც ეთნიკური მრავალფეროვნებაა დამახასიათებელი (**ფუტკარაძე, 1998:5**).

ზოგადად ცნობილია, რომ ნებისმიერი ქვეყნისა თუ რეგიონის შესწავლა წარმოუდგენელია მასში შემავალი ცალკეული ისტორიულ-გეოგრაფიული თუ ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მხარეების მრავალმხრივი კვლევის გარეშე. ამ მიმართულებით წარმართული მუშაობა კი, უწინარეს ყოვლისა კონკრეტული რეგიონის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული შემადგენლობის სრულფასოვნად ცოდნას, განაშენიანების ძველი და თანამედროვე სურათის წარმოჩენას და ადგილობრივ მკვიდრთა ეთნოტერიტორიალური შემადგენლობის მოკვლევას გულისხმობს (ითონიშვილი, 1992:5-6).

საქართველოსთვის დამახასიათებელი ეროვნული/ეთნიკური მრავალფეროვნება იშვიათია მსგავსი მცირერიცხოვანი და პატარა ქვეყნებისთვის. ეროვნული /ეთნიკური ჯგუფებიდან გამოირჩევა აზერბაიჯანლები, სომხები, უკრაინელები, რუსები, ქურთები. ზოგიერთი მათგანი რაოდენობრივი სიმცირის მიუხედავად კომპაქტურად ცალკეულ სოფლებსა და დაბებში ცხოვრობენ. მაგალითად კახეთში არის სოფელი თივი, სადაც ავარელები (ლეკები) ცხოვრობენ, რუს მოლოკანთა პატარა დასახლებაა გრაფოვკაში, უდინელების (უდების) დასახლება სოფელ ზინობიანში. ისინი კავკასიური ალბანეთის მკვიდრთა შთამომავლებად ითვლებიან, მშობლიური ენა დადესტნურ ენათა ჯგუფს განეკუთვნებიან, უდინები ერთ-ერთი ყველაზე მცირერიცხოვანი ეთნოსია მსოფლიოში. ჯავახეთში რუს დუხობორთა უკანასკნელი დასახლებაა - გორელოვკა, თითქმის დაცლილი სოფელი. ქურთები და აისორები თბილისში ცხოვრობენ,

რომლებიც ასევე იცვლიან საცხოვრებელს, წალკასა და თეთრიწყაროში ბერძნები მოსახლეობენ, ქისტები შავში, ასირიელები მცხეთაში, სოფელ ქანდაში, კახეთში ოსები და ა.შ. (ქიქოძე, 2009. N1 (28):97-99). საქართველოში ცხოვრობენ ბოშებიც, რომელთა გადმოსახლება XIX საუკუნის დამდეგიდან დაიწყო, განსაკუთრებით დაჩქარდა საბჭოთა პერიოდში. გადმოსახლება ძირითადად რუსეთიდან და უკრაინიდან ხორციელდებოდა. საქართველოში მათი განსახლების არეალი საკმაოდ ფართოა, თუმცა მცირერიცხოვანი. ისინი ცხოვრობენ ქვეყნის როგორც აღმოსავლეთ, ასევე დასავლეთ ნაწილში. საქართველოში მცხოვრები ბოშები ორ მონათესავე შტოს განეკუთვნებიან, როგორც კულტურული ტრადიციებით, ასევე რელიგიური აღმსარებლობით თუ ლინგვისტური თავისებურებებით ერთმანეთისგანაც განსხვავდებიან (სორდია, 2009. N5.:90-93).

საქართველო თავისი ეთნიკური მრავალფეროვნებით ისეთ რთულ რეგიონშიც კი გამოირჩევა, როგორც კავკასიაა. განსხვავებული ეთნიკური ჯგუფების თანაცხოვრებისა და ერთიან კულტურულ-პოლიტიკურ ორგანიზმში ინტეგრაციის მექანიზმები ხანგრძლივი ისტორიის განმავლობაში იქმნებოდა და იხვეწებოდა, სახელმწიფოს განვითარების დღევანდელ ეტაპზე კი მათ პრაქტიკული დანიშნულებაც შეიძინეს.

ეთნიკური ხასიათის დაპირისპირებანი ხშირად სახელმწიფოსთვის ფართო მასშტაბის მქონე პრობლემად ყალიბდება. მაგალითისთვის შეიძლება განვიხილოთ საქართველოს სამხრეთში მიმდინარე პროცესები 1918-

---

1921 წლებში. მართალია, რომ მესხეთის დაბრუნება სახელმწიფოს საზღვრებში უმნიშვნელოვანესი იყო საქართველოსთვის. ტერიტორიულ დაბრუნებასთან ერთად დაიწყო ეროვნულ-კულტურული კავშირის აღდგენაც. თუმცა ქართული ეროვნული შეგნების და კულტურის ათვისებას მესხეთში ხელს უშლიდა ერთის მხრივ რუსეთის მთავრობა, ხოლო მეორე მხრივ ოსმალური პოლიტიკა, როცა მუსლიმ მოსახლეობას თავისკენ მიიზიდავდა (ნოზაძე, 1989:108).

დასკვნა

საქართველოს მოსახლეობის ეთნო-კულტურული თავისებურებების ობიექტურად წარმოჩენა მეტად მნიშვნელოვანი საქმეა. ქართველი ხალხისა და საქართველოში მცხოვრებ ეროვნულ/ ეთნიკურ ჯგუფთა ყოფაცხოვრების წესის ურთიერთშედარება, ტრადიციულ კულტურათა ელემენტების განსხვავებებსა და მსგავსებებზე დაკვირვება კიდევ ერთხელ გვარწმუნებს, რომ ამ სფეროში არსებული მრავალფეროვნება ჩვენი სიმდიდრეა და შანსია მრავალფეროვან მსოფლიოში ინტეგრაციისა და სახელმწიფო გაძლიერებისთვის. „დიალოგის წარმართვა სხვადასხვა მსოფლმხედველობის ადამიანებს შორის არის ძალზე აუცილებელი თანამედროვე მსოფლიოში, ვინაიდან გლობალიზაცია, მასობრივი კომუნიკაციები და ტექნოლოგიები ინდივიდებსა და ჯგუფებს ისე აკავშირებენ, რომ ამისი წარმოდგენა ადრე შეუძლებელი იყო. თანამედროვე პერიოდში ძალზე განვიცდით განსხვავებული აზრის მქონე ადამიანების ზეგავლენას. შესაძლოა ჩვენ შევამციროთ

მათთან კონტაქტი ვინც არ გვგავს, მაგრამ ამისი შესრულებაც რთულია, ვინაიდან ირგვლივ აუცილებლად იარსებებს სხვებიც... ამიტომაცაა აუცილებელი დიალოგი“ (ქეროლი, 2009:17).

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Menteshashvili, AL. (2005). *XX Sauk'unis Gamochenili P'olit'ik'osebi da Dip'lomat'ebi*. Tbilisi. (მენთეშაშვილი, ალ. (2005). *XX საუკუნის გამოჩენილი პოლიტიკოსები და დიპლომატები*. თბილისი);
2. Gachechiladze, R. (2011). *Akhlo Aghmosavleti, Sivrtse, khalkhi, P'olit'ik'a*. Tbilisi. (გაჩეჩილაძე, რ. (2011). *ახლო აღმოსავლეთი, სივრცე, ხალხი, პოლიტიკა*. თბილისი);
3. Nozadze, V. (1989). *Sakartvelos Aghdgenistvis Brdzola Meskhetis Gamo*. Tbilisi. (ნოზაძე, ვ. (1989). *საქართველოს აღდგენისთვის ბრძოლა მესხეთის გამო*. თბილისი);
4. Sordia, G.(2009). *Boshebi Sakartveloshi*. Zhur. „Solidaroba“. N5. (32). (სორდია, გ. (2009). *ბოშები საქართველოში*. ჟურ. „სოლიდარობა“. N5. (32));
5. Kikodze, A.(2009). *Rogor Vighebdi Ganskhvavebasa da Msgavsebas*. Zhur. „Solidaroba“. N1. (28). (ქიქოძე, ა. (2009). *როგორ ვიღებდი განსხვავებასა და მსგავსებას*. ჟურ. „სოლიდარობა“. N1.(28));
6. Itonishvili, V. (1992). *Aghmosavlet Sakartvelos Mtianetis Ist'oriidan*. Tbilisi. (ითონიშვილი, ვ. (1992). *აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის ისტორიიდან*. თბილისი);
7. Keroli, B.Zh. (2009). *Tsivilizatsiata Dialogi*. Tbilisi. (ქეროლი, ბ. ჯ. (2009). *ცივილიზაციათა დიალოგი*. თბილისი);

8. Put'k'aradze, T. (1998). *Etnik'uri St'rukt'ura da Erovnul-Demograpiuli P'rotsesebi Samtskhe-Javakhetshi*. Batumi. (ფუტკარაძე, თ. (1998). *ეთნიკური სტრუქტურა და ეროვნულ-დემოგრაფიული პროცესები სამცხე-ჯავახეთში*. ბათუმი);
9. file:///C:/Users/user/Downloads/335-Article%20Text-764-1-10-20191104.pdf;
10. http://www.pmmg.org.ge/res/uploads/Etnosebi_Saqartveloshi.pdf;